

Oslobođenje: Intervju sa visokim predstavnikom Valentinom Inzkom

Razgovarala: Vildana Selimbegović

Oslobođenje: Bosna i Hercegovina je dobila Upitnik EU; šta sad znači prisustvo OHR-a?

Valentin Inzko: Ja mislim da se zaista tu trebamo relaksirati. Njemačka je 45 godina imala ograničen suverenitet, imala je savezničke snage, u Austriji je to bilo deset godina, a u jednoj članici EU na Kipru imamo vojsku UN-a. Dok nema drugog, ovo je najbolje rješenje. Meni bi bilo drago da idem što brže kući, ali u PIC-u nema saglasnosti, većina je da OHR ostaje.

Boravak OHR-u produžuju oni koji ne ispunjavaju uvjete pet plus dva. Pet plus dva je vrlo jednostavna formula. Vojna imovina treba da se knjiži na državu, državna imovina da se sredi, potom pozitivna ocjena političke situacije u BiH zasnovana na punom ispunjavanju Daytonu. To je vrlo kratka formula. A molim vas, pitajte dijete ili starog čovjeka da li je ta pozitivna ocjena moguća, pa ćemo mi ići kući. Ljudi kažu, recimo, da je Sarajevo inostranstvo, da je BiH nemoguća država, odlikuju ratne zločince, a onda treba mi da kažemo da je pozitivna politička situacija. Oni koji traže da OHR ide kući, baš oni produžavaju njegov život.

Oslobođenje: Dakle, pričamo o Miloradu Dodiku. Na posljednjoj sjednici PIC-a jedino je na tački o referendumu Ruska Federacija izdvojila stajalište. Šta je bio referendum u RS-u – referendum ili anketa i hoće li Dodik kao podstrekač i idejni tvorac dobiti sankcije? Gospodin Mladen Bosić nedavno je rekao da je uvjeren da će Dodik i na slijedeće izbore ići sa referendumom.

Valentin Inzko: Referendum je i prema njegovim kriterijima jedva prošao. Ovih 55 posto je jako upitno. Glasanje u inostranstvu je bilo nezakonito, nijedna vlada nije dala dozvolu, čak i Grčka je zabranila. Drugo, rezultati referenduma nikad nisu objavljeni u Službenom listu Republike Srpske. Treće, CIK nikad nije dao na raspolaganje biračke liste. Znači, to je i po propisima RS-a nevalidan referendum. A za međunarodnu zajednicu od samog početka to je bio ilegalan referendum, pošto je Ustavni sud BiH dva puta dao svoju odluku o referendumu, a treći put je čak poništio rezultate. I sada mene ljudi kritikuju što nisam poništio taj referendum, ali ja bih ga onda poništio po četvrti put. Pošto je već tri puta poništen, ja mislim da sam trebao podržavati i čuvati dignitet Ustavnog suda, a ne na odluke Ustavnog suda da ja donesem dodatnu odluku. Ustavni sud treba jačati. Ljudi imaju neke nesporazume, kao referendum nije dozvoljen: to nije tačno. Može se desiti recimo referendum o stvaranju kantona. Bujrum. Ili da opštine dobiju nove kompetencije – to je moguće. Drugo, ljudi misle da je Inzko ili Ustavni sud BiH protiv toga da RS ima neki praznik. Uopšte ne. Oni mogu imati svoj zvanični praznik, ali molim vas – u jednoj porodici mora to biti porodični praznik, da svi mogu praznovati, i Hrvati i Bošnjaci. U Prnjavoru ima 16 različitih naroda – da svi praznuju, a ne da je to praznik samo jednog naroda, Sveti Stefan. I tu je Ustavni sud bio jasan, kao i Venecijanska komisija – ne smije biti diskriminacije. Pored toga, ako čovjek pročitava ove protokole sjednice 9. januara, tamo je bilo nekih odluka, a nijedna nije ispunjena. Recimo, da je Sarajevo glavni grad srpskog naroda, onda o tome kako će se organizovati teritorijalno Republika srpskog naroda.

Oslobođenje: Vi govorite o sjednici 9. januara 1992?

Valentin Inzko: Da. Čak je i ime izmijenjeno. Nema ni imena. Skupština srpskog naroda Bosne i Hercegovine – sad se izostavlja Bosne i Hercegovine. Tu se razgovaralo o raznim stvarima, a nijedna nije implementirana, osim 9. januara, to

je ostalo. Ali, još je interesantnija sjednica 12. maja 1992: u stenografskom protokolu, str. 29, piše slijedeće: Gospoda Krajišnik i Karadžić su iznijeli plan etničkog čišćenja u BiH. Onda je Ratko Mladić ustao i on kaže: pa, ljudi, to je neizvodivo. Da li ćemo mi sa rešetom hodati po zemlji, ili ćemo sve ubiti, ili će samo Srbi ostati, ili niko ostati? A onda kaže general Ratko Mladić Karadžiću i Krajišniku: Pa, ljudi, kako ćete vi to objasniti svijetu. E sad tek citiram: "To je genocid." To su bile te sjednice. Zato je Ustavni sud bio jako oprezan vezano za 9. januar.

Oslobođenje: Dobro, ali ostalo je vrlo nejasno ponašanje međunarodne zajednice: vrlo javno su se pominjale sankcije, a onda ništa. Šta bi?

Valentin Inzko: Sankcije su još moguće. Ja čak mislim da neke zemlje o tome razmišljaju. Za sankcije treba od četiri do 12 mjeseci. Nije to dugme da samo pritisneš i odjednom funkcioniše. Plus, sve zemlje osim jedne bile su jedinstvene u tome da je taj referendum potpuno nevalidan. I prema tome, bilo je reakcija s pitanjem zašto se protiv nečega buniti što je nevalidno. Ali jeste imalo neke psihološke i političke efekte, učinak na izbore 2. oktobra.

Oslobođenje: Bila je to jedina predizborna tema.

Valentin Inzko: Jeste. Kao da nema drugih. Vi znate da je u RS-u za vrijeme Milorada Dodika 60 hiljada ljudi izgubilo posao. To su prave teme i o njima treba pričati. Naravno, nije ni situacija u Federaciji ružičasta. Međutim, to su prave teme i ja mislim da treba konačno razmišljati o ljudima u ovoj zemlji, jer oni zbog toga odlučuju da idu iz Bosne i Hercegovine.

Oslobođenje: Jedna od tih tema, a bila je i na PIC-u je pravosuđe.

Valentin Inzko: Ako pojednostavim situaciju: bez pravosuđa nema pravne države – a onda ni države. To je samo neko

područje, zemlja. Zato se ugled svake države mjeri po tome koliko je pravna država. Čitao sam u New York Timesu da je u Salvadoru ubijeno do sada 900 šofera, pošto mafija traži reket od vlasnika tih autobuskih preduzeća, pa oni sada ubijaju šofere. Mislim da mnogi ljudi iz Salvadora, Meksika, gdje isto vlada mafija u nekim područjima, odlaze zbog pravne države u drugu državu. Kod kuće imaju posao, ali imaju osjećaj da to nije pravna država i odlaze. Nije samo bijeda razlog, dakle, neki idu i zbog toga što nema pravne države. Kad sam bio prije nekoliko nedjelja u Švedskoj, mnogo sam imao sastanaka i sa Bosancima. Njima je najvažnije da institucije rade svoj posao. Dodeš u instituciju, podneseš zahtjev i znaš da ćeš za nekoliko dana ili nedjelja dobiti odgovor da možeš dići kredit – sve legalno. Možeš planirati svoju budućnost. To ljudi žele. Oni ne žele da budu odmah bogati, da budu milioneri, znaju da to nije tako lako. Neki imaju i po tri posla da bi preživjeli, ali znaju, ako dobro i vrijedno rade, njihov život će biti bolji i bolji.

Oslobođenje: A zbog manjka pravne države zaobilaze nas i investitori.

Valentin Inzko: To je usko i najuže povezano sa korupcijom. Investicije su drastično pale posljednje godine. Investitori ne žele samo da dijele plave koverta. Oni žele da investiraju da se njihov profit vrati. I moram da kažem: 72 posto stranaca koji su ovdje uložili, oni profit opet ulažu u BiH. Znači, 72 posto je zadovoljno. A ostali uzmu profit i šalju ga kući u svoje matične firme. Ima novih austrijskih firmi koje bi došle, a i druge naravno, ali se plaše korupcije. Ja bih želio više turskih investicija, one su broj devet. Turci ako ne mogu ovdje brzo dobiti dozvole, idu u Kazahstan, Moskvu, Srbiju.... U Kazahstanu su izgradili sa drugim firmama cijeli novi grad. Bosna je za turske firme malo tržište, tri miliona ljudi. Nije to neki veliki profit, ali kao supruga novog turskog ambasadora ovdje mnogo Turaka osjeća rodbinske veze. Možda dva miliona Turaka ima puno empatija. Oni vole da je ovdje lijepo.

Sjećaju se davnih vremena kada su otišli odavde. Ali, ta se simpatija ne koristi dobro. Zato su tek na 9. mjestu po investicijama.

Oslobođenje: A ko je kriv?

Valentin Inzko: Krive su najveće stranke. Normalno je da one snose najveću odgovornost. Ne mogu ja kriviti neke liberale, male stranke. Kao i u Mostaru, odgovorne su one koje su najveće. I to je logično. Novinari mogu govoriti o krivici, ja moram biti precizan: odgovornost imaju oni koji su ključni u jednoj državi, a ključne su najveće stranke.

Oslobođenje: I na PIC-u je bilo riječi o Mostaru pa ste rekli da su Vam predsjednici HDZ-a i SDA obećali izbore u Mostaru: kad?

Valentin Inzko: Oni su obećali da će sva otvorena pitanja riješiti do kraja godine, a još preciznije sva otvorena pitanja koja su na dnevnom redu Vlade Federacije da će biti i u Parlamentu riješena do kraja godine. Obećanje smo dobili, ne samo ja, nego svi članovi PIC-a koji smo bili u Predsjedništvu.

Oslobođenje: I?

Valentin Inzko: Ima još vremena do 31. decembra. To je živa istina, to su nam tamo obećali. Pogotovo dr. Čović, da će se do kraja godine sva otvorena pitanja riješiti.

Oslobođenje: Dobro, čekat ćemo, ali moram da pitam šta sa Stocem i Mostarom?

Valentin Inzko: Tu je PIC bio veoma jasan. Stolac ne smije biti drugi Mostar i da u Mostaru treba da se izbori održe što brže. Za mene bi bilo fino do marta, aprila. Ja hoću da budem precizan.

Oslobođenje: Da li ste čuli da male stranke žele u Mostaru da bojkotiranjem usvajanja budžeta natjeraju velike na izbore?

Valentin Inzko: To je, nažalost, samo drugo najbolje rješenje. Imali smo to jednom u Brčkom, u više navrata i u Federaciji da se zaustavila plata koji mjesec i onda su stvari ponovo profunkcionirale. Ali, to je tužna varijanta. Međutim, ako neko ne radi, zašto bi dobio novac? Pitanje je da li će uspjeti pošto nemaju dosta ruku ove male stranke. Ali narod je očajan, pa dolaze i takve ideje na pamet.

Oslobođenje: Šta Vi očekujete u narednom periodu? Ja sam skeptična, plašim se blokade do 2018.

Valentin Inzko: Ja sam veliki pristalica da se izborni ciklus mijenja, pošto imaju tri izborna ciklusa i to je zapanjujuće. Tu su opštinski izbori, onda izbori na višem nivou, ali i partijski izbori. Znači, svi čekaju ko će biti novi predsjednik SDA i uvijek se nešto čeka. Onda nedostaje vremena za rad. Bilo bi dobro da se izborni ciklus sinhronizira. Možda jedan mjesec, dva. Naravno, to podrazumijeva izmjene Izbornog zakona i da to budu jedni izbori sa tri ciklusa. Građani su zreli za to. I onda bi se zaista moglo ozbiljno raditi barem tri godine, pošto uvijek ima predizborna kampanja i postizborno namještanje koalicija.

Oslobođenje: Kredite treba vratiti

Valentin Inzko: I ja se zaista plašim da ove dvije godine neće biti baš nekih velikih napredaka, osim ako se desi neko čudo. Recimo, Upitnik za EU, pa da se na ove tri hiljade pitanja ubrzano radi.

Oslobođenje: Nadu daje Vijeće ministara koje je uistinu najozbiljnija institucija u ovoj državi.

Valentin Inzko: Slažem se. Od Zvizdića do nekih ministara, odličan posao rade. Mirko Šarović puno putuje, ima puno rezultata. Znae za eksport mlijeka i mesa. To su teška pitanja i čak su neki domaći akteri odmogli. Znae šta je bilo sa mesom. To je svijetla tačka u BiH. Ali, ja mislim da ne smije prevladati mišljenje da se radi nešto za Bruxelles. BiH

mora raditi reforme zbog sebe. Čudno zvuči neki put – dobili smo kredite od MMF-a. Kredite treba vratiti. I kredite treba koristiti za reforme, inovacije, za budućnost. Za pokretanje ekonomije. Želio bih da neke općine pokrenu više pozitivnih akcija, da neki kantoni budu uspješniji, neki gradovi. Imamo Gradačac, Gračanicu, Tešanj, Teslić, Goražde, Grude, Široki Brijeg, tamo je demokracija najjača, pošto možeš uvijek uhvatiti načelnika za rukav da mu kažeš da je asfalt pun rupa, kanalizacija ne valja, vode nema, smrdi okoliš.

Oslobođenje: Vjerujete, dakle, da su čuda moguća?

Valentin Inzko: Gledajte kako Bosanci i Hercegovci prave čuda u inostranstvu. U Austriji svaku treću firmu osnuje stranac. Evo u Koruškoj gdje ja živim – električari, vodoinstalateri, podna grijanja – to su firme gdje su direktori Bosanci i fantastično rade. Znači, zašto ti ljudi ta čuda ne bi radili kod kuće. Švajcarska ima sve potencijale za konflikte, četiri jezika, dvije vjere, bogate gradove, manje bogata sela. Ali, oni su riješili – hoće surađivati. Već dvjesto godina ne ratuju, imaju prosperitet. Singapur je prije 50 godina bio močvara sa jednim hotelom od 12 soba. Ništa više. Danas je prosperitetna zemlja. Malezija ima tri konstitutivna naroda. Prosperitetna zemlja. Belgija. Nije lako, ali sve se može pretvoriti u prednost. Ovdje je dodatna prednost u cijelom regionu, pogotovo u BiH, svi govorimo isti jezik. To je velika prednost. Samo na ovom području ima za ministarstvo vanjskih poslova pet inačica: ministarstvo vanjskih, inozemnih, spoljnih, inostranih, i kod Andrića imamo ministarstvo inostranih dela. Pa to je bogatstvo. E kad to prihvatimo kao bogatstvo – brzo ćemo u Evropu.

Oslobođenje: Visoki predstavnik je znači optimista?

Valentin Inzko: Da. BiH je za neke zemlje, kao što su Hrvatska i Srbija, ogromna zemlja za eksport. To su milijarde. Zamislite da Hrvatska, Slovenija, Austrija ili Srbija nemaju BiH kao eksportno tržište. Haj'mo to pretvoriti u prednost. A

ne ovako: u Evropu se integrišemo, a kod kuće se dezintegrišemo. I ne zaboravite: 90 hiljada mladih je otišlo za tri godine. Znate onaj tužni vic: Ko je najveći poslodavac Bosanaca? Angela Merkel. Ali, hajde da napravimo više, da ovi ljudi nađu posao kod kuće. Ako ja mogu kod Amre Babić u Visokom osnovati firmu za jedan dan, onda ja želim ostati. A kvalitet života ovdje može biti mnogo bolji nego u nekim drugim gradovima na svijetu. Svi uvjeti postoje – organska hrana, more blizu, skijanje, samo da se malo srede stvari. Nekoliko milimetara i to će biti zemlja čudo.